

Шарова Т.М.

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри суспільно-гуманітарних наук
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ОСВІТНІ ПРАКТИКИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано сучасні освітні практики формування академічної доброчесності у закладах вищої освіти як важливої складової внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Розкрито зміст і значення практико-орієнтованого підходу до виховання етичної культури здобувачів освіти. Охарактеризовано основні напрями реалізації освітніх практик, зокрема інтеграцію принципів доброчесності в освітні компоненти, застосування активних методів навчання, розвиток рефлексивних умінь, використання просвітницьких заходів. Акцентовано увагу на ролі викладача як носія академічних цінностей і фасилітатора етичної взаємодії. Обґрунтовано необхідність системного впровадження освітніх практик як умови сталого формування культури академічної доброчесності у закладах вищої освіти.

Ключові слова: академічна доброчесність, освітні практики, культура доброчесності, вища освіта, етичні цінності, якість освіти.

Sharova T. Educational practices for fostering academic integrity in higher education institutions. The article analyzes contemporary educational practices aimed at fostering academic integrity in higher education institutions as an essential component of the internal quality assurance system. The content and significance of a practice-oriented approach to developing the ethical culture of students are revealed. The main directions for implementing educational practices are characterized, including the integration of integrity principles into educational components, the use of active learning methods, the development of reflective skills, the application of awareness-raising activities. Particular attention is paid to the role of the teacher as a bearer of academic values and a facilitator of ethical interaction. The necessity of the systematic implementation of educational practices as a prerequisite for the sustainable development of a culture of academic integrity in higher education institutions is substantiated.

Key words: academic integrity, educational practices, integrity culture, higher education, ethical values, quality of education.

Актуальність дослідження. У сучасних умовах трансформації системи вищої освіти України особливої актуальності набуває питання утвердження академічної доброчесності як базової цінності освітнього середовища. Процеси євроінтеграції, орієнтація на стандарти Європейського простору вищої освіти, впровадження внутрішніх систем забезпечення якості актуалізують потребу не лише в нормативному регулюванні академічної етики, а й у реальному формуванні відповідної культури серед усіх учасників освітнього процесу [1, с. 77].

Утвердження академічної доброчесності безпосередньо пов'язане з рівнем довіри суспільства до результатів діяльності закладів вищої освіти. Порушення етичних норм у навчальній і науковій діяльності негативно впливає на репутацію освітніх інституцій, знижує конкурентоспроможність випускників на ринку праці та дискредитує саму ідею академічної кваліфікації. У цьому контексті академічна доброчесність постає не лише як внутрішня освітня проблема, а як чинник соціальної відповідальності закладів вищої освіти. Наявність формальних політик і кодексів не гарантує дотримання принципів доброчесності без їх практичного засвоєння здобувачами освіти. Саме тому ключовим завданням закладів вищої освіти стає впровадження дієвих освітніх практик, спрямованих на формування усвідомленого ставлення до навчальної та наукової діяльності, відповідальності за результати власної роботи та розуміння цінності академічної репутації [12, с. 23].

Формування академічної доброчесності має безпосередній зв'язок із вихованням ціннісних орієнтацій здобувачів освіти. У процесі навчання закладається ставлення до інтелектуальної праці, авторства, відповідальності та професійної честі, що згодом трансформується у фахову поведінку випускника. Саме тому освітні практики, спрямовані на утвердження доброчесності, виконують не лише регулятивну, а й світоглядну функцію, формуючи етичні засади майбутньої професійної діяльності.

Актуальність проблеми посилюється в умовах цифровізації освіти, поширення дистанційних форм навчання, активного використання інформаційних технологій, що створює як нові можливості, так і додаткові ризики порушення академічної доброчесності. У цьому контексті особливої ваги набувають освітні практики, здатні поєднати нормативні вимоги з ціннісним і поведінковим рівнями їх реалізації.

Важливою умовою ефективного формування академічної доброчесності є цілісність освітнього середовища, у якому цінності доброчесної поведінки підтримуються на всіх рівнях інституційної взаємодії. Йдеться про узгодженість освітніх практик із внутрішніми нормативними документами, управлінськими рішеннями та щоденними педагогічними діями. За

відсутності такої узгодженості академічна доброчесність ризикує залишатися декларативною, не набуваючи реального впливу на поведінкові установки здобувачів освіти [9, с. 89].

Реалізація освітніх практик формування академічної доброчесності безпосередньо впливає на якість освітніх результатів. Дотримання етичних принципів у процесі навчання сприяє розвитку самостійності, відповідальності та критичного мислення здобувачів освіти, що є ключовими складовими компетентнісного підходу. Таким чином, академічна доброчесність виступає не лише моральною категорією, а й педагогічним інструментом підвищення ефективності освітнього процесу.

З огляду на зазначене, актуальним науковим завданням є осмислення та узагальнення освітніх практик, які демонструють потенціал сталого впливу на формування культури академічної доброчесності. Аналіз таких практик дозволяє не лише оцінити їх ефективність, а й окреслити перспективи вдосконалення освітнього середовища закладів вищої освіти відповідно до сучасних суспільних і освітніх викликів.

Метою статті є аналіз та узагальнення освітніх практик формування академічної доброчесності у закладах вищої освіти, а також визначення їх ролі у створенні цілісної культури етичної поведінки здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Академічна доброчесність у сучасному розумінні розглядається не лише як сукупність правил і заборон, а як ціннісна основа освітньої діяльності, що визначає характер взаємодії між викладачами та здобувачами освіти. Формування такої культури потребує системної реалізації освітніх практик, спрямованих на розвиток відповідального ставлення до навчання та наукової роботи [7, с. 8].

Однією з найбільш поширених і результативних практик є інтеграція принципів академічної доброчесності в освітні компоненти. Йдеться не про ізольоване вивчення етичних норм у межах окремих занять, а про їх органічне включення до змісту фахових дисциплін. Під час підготовки доповідей, презентацій, курсових і проєктних робіт здобувачі освіти навчаються коректному використанню джерел, оформленню посилань, роботі з науковими текстами. Такий підхід сприяє формуванню практичних навичок доброчесної поведінки, а не лише теоретичного знання понять [4, с. 2011].

Важливе місце у формуванні академічної доброчесності посідають активні методи навчання. Кейс-метод дозволяє моделювати реальні або наближені до реальності ситуації, пов'язані з етичними дилемами в освітньому процесі [10, с. 52]. Обговорення можливих рішень, аналіз наслідків порушення доброчесності, аргументація власної позиції сприяють розвитку критичного мислення та етичної рефлексії. У межах таких занять здобувачі

освіти не отримують готових відповідей, а навчаються самостійно приймати відповідальні рішення [2, с. 175].

Ефективною освітньою практикою є також використання рефлексивних завдань, спрямованих на осмислення власного досвіду навчання. Щоденники рефлексії, аналітичні есе, самооцінювання результатів виконаних робіт допомагають здобувачам освіти усвідомити зв'язок між особистою відповідальністю та якістю освітніх результатів. Рефлексивний компонент сприяє переходу від зовнішнього контролю до внутрішнього регулювання поведінки. Особливу роль у формуванні культури академічної доброчесності відіграє особистість викладача. Саме він є носієм академічних цінностей і прикладом етичної поведінки [8, с. 199]. Дотримання принципів справедливого оцінювання, відкритість критеріїв, коректна комунікація, повага до думки здобувачів освіти формують атмосферу довіри, яка є передумовою доброчесної взаємодії. Освітня практика «навчання через приклад» має значний виховний потенціал і суттєво впливає на формування етичних орієнтирів молоді [3, с. 220].

Важливим напрямом є також організація просвітницьких заходів: тренінгів, семінарів, тижнів академічної доброчесності, інформаційних кампаній. Такі заходи сприяють підвищенню рівня обізнаності здобувачів освіти щодо нормативних вимог, наслідків порушень та значення академічної репутації. Водночас вони створюють простір для діалогу та обговорення проблемних питань, що сприяє формуванню спільного розуміння цінностей. Окрему увагу слід приділити ролі студентського самоврядування у впровадженні освітніх практик доброчесності [5, с. 123]. Залучення здобувачів вищої освіти до ініціювання заходів, участі у розробці рекомендацій, проведення тематичних заходів сприяє формуванню почуття причетності до академічної спільноти. Такий підхід дозволяє трансформувати доброчесність із формальної вимоги у спільну відповідальність [6, с. 144].

Системність освітніх практик передбачає їх узгодженість із внутрішньою політикою закладу вищої освіти. Ефективність формування академічної доброчесності зростає за умови поєднання нормативного, освітнього та виховного компонентів. Освітні практики мають бути не епізодичними, а сталими, інтегрованими в загальну стратегію розвитку освітнього середовища [11, с. 190].

Висновки. Освітні практики формування академічної доброчесності є важливим інструментом забезпечення якості вищої освіти та розвитку етичної культури академічної спільноти. Їх ефективність зумовлюється системним характером упровадження, поєднанням навчального, виховного та ціннісного компонентів, а також активною участю всіх учасників освітнього процесу. Формування доброчесної поведінки здобувачів освіти можливе лише за умови

створення освітнього середовища, у якому академічна етика сприймається не як зовнішній контроль, а як внутрішня потреба і професійна норма. Саме через реалізацію різноманітних освітніх практик заклади вищої освіти мають можливість виховувати відповідальних фахівців, здатних діяти відповідно до принципів чесності, відповідальності та поваги до інтелектуальної праці.

Література

1. Башкір О. Реалізація принципів академічної доброчесності в закладах вищої освіти України. *Освітологічний дискурс*. 2021. № 2 (33). С. 77–90.
2. Гмиря Т. П. Мотивація здобувачів освіти до дотримання академічної етики. *Українські студії в європейському контексті*. 2025. №11. С. 175–179.
3. Драч І. І., Слободянюк О. М. Порухення академічної доброчесності: причини та ставлення студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70, Т. 1. С. 220–227.
4. Землянська А. В., Шарова Т. М. Академічна доброчесність як основа сталого розвитку науки. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Педагогіка»*. № 11(41). 2025. С. 2011–2021.
5. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. Вип. 24. С. 122–128.
6. Конівіцька Т. Я., Кусій М. І. Академічна доброчесність в освітньо-науковому просторі: питання реалізації. *Освітній дискурс*. 2022. Вип. 49, Т.2. С. 144–148.
7. Стежко З. В., Шалімова Н. С., Андрощук І. І. Академічна доброчесність у вищій освіті: прояви та мотиваційні чинники. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2022. № 3. С. 7–15.
8. Тодорова І. С. Компоненти академічної доброчесності студентів та умови її формування. *Витоки педагогічної майстерності*. 2019. Вип. 24. С. 199–205.
9. Уманець О. В. Академічна доброчесність як маркер сучасної освіти: світовий та національний виміри. *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія «Мистецтвознавство»*. 2024. Вип. 71, Т. 3. С. 89–96.
10. Шаров С. В., Шарова Т. М. Дотримання академічної доброчесності під час проведення інтелектуальних змагань в дистанційному форматі. *Молодь і ринок*. 2023. № 9(217). С. 52–57.
11. Шарова Т. М. Авторське право на академічні курси в цифровій освіті. *Українські студії в європейському контексті*. 2025. № 10. С. 190–196.
12. Sharov S. Popularization of academic integrity through massive open online courses. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*. 2020. № 53. Pp. 23–26.